

L'ANY PALAU I FABRE

MANUEL GUERRERO BRULLET
Comissari de l'Any Palau i Fabre
manuelguerrero64@gmail.com

Els grans autors, els clàssics, ho són perquè són de permanent actualitat. No cal que se celebri cap efemèride per tal que valgui la pena de rellegir-los, de revisar-los. Un escriptor, un artista, esdevé un clàssic quan la seva obra passa a formar part del cànnon, o mereix un reconeixement general, que fa que la seva obra sigui mereixedora d'interès permanent. Ara bé, sabem per les teories de la recepció que una obra no la fan només els autors sinó que també la fan present els lectors, els estudiosos, els coneixedors, que la interpreten. Així, la recepció de les obres oscilla en el temps i en l'espai. Hi ha autors, pocs, que arriben a un reconeixement universal i d'altres, molts, que, en canvi, poden tenir un reconeixement local però que no traspasa el propi d'un territori concret, d'una llengua o d'una cultura determinada. Lull, Shakespeare, Cervantes, Dante, Goethe, Baudelaire, són indiscutiblement autors d'un reconeixement universal. Són pocs els autors que arriben a aquesta consideració. Fernando Pessoa, per exemple, el gran poeta i escriptor portuguès, fou un autor poc conegut fora de Portugal fins que les traduccions de la seva poesia i l'èxit mundial del *Livro do Desassossego* (1982) no el van convertir en un autor universal ja ben entrada la segona meitat del segle xx.

Josep Palau i Fabre (1917-2008) és un autor universal? Sens dubte, és un escriptor l'obra del qual s'adreça a tota la humanitat i conté uns valors que poden interessar a qualsevol lector amant de la bona literatura. Ara bé, té l'obra de Palau i Fabre un reconeixement universal? Probablement haurem de concloure que no. Encara que, ben segur, com a estudiós i coneixedor de Picasso sí que té un reconeixement internacional. Partint d'aquests interrogants ens proposem de pensar i de revisar el que ha estat l'Any Palau i Fabre.

Com tot gran autor, Palau i Fabre desborda les classificacions i els constrnyiments de la crítica, de les modes i de les polítiques culturals habituals. Les commemoracions culturals dels centenaris, aniversaris, dels naixements o morts dels autors, escriptors, pensadors o artistes, formen part des de fa uns anys de les polítiques culturals a Catalunya a semblança del que succeeix en moltes de les grans cultures. Són habituals als Estats Units, a França, Anglaterra, Itàlia, les commemoracions culturals de tota mena. Naturalment, es tracta d'un recurs cultural marcat per l'actualitat i el màrqueting, especialment visible en el cas dels artistes més populars, com Dalí, Miró o Picasso. Però, també, per la política. Tots interessos, d'altra banda, ben legítims si s'expliciten clarament. No cal dir que la proliferació de les commemoracions, i el caràcter sovint autocomplaent, o excessiva-

ment comercial, o propagandístic, en molts casos ha creat un estat d'opinió contrari a les celebracions que glorifiquen el passat i tendeixen a la mitificació, al revisionisme o a «viure del passat», una expressió que ja van emprar d'una manera crítica els modernistes.

Però cal destacar, també, la dimensió cultural, educativa, crítica, creativa que poden tenir i han de tenir les commemoracions i les celebracions culturals que val la pena de pensar. I aquest és l'aspecte que ens interessa de desenvolupar.

En el cas de Palau i Fabre, poeta, assagista, narrador, dramaturg, traductor, crític, historiador i col·leccionista d'art, sembla clar que l'interès comercial o polític de la seva obra és més aviat limitat. Amb l'Any Palau i Fabre ens trobem davant d'una celebració de marcat caràcter cultural i literari amb recursos limitats però amb grans possibilitats d'incidència en diverses disciplines com són l'art, el teatre, el cinema o el pensament, i, és clar, amb una gran potència pel que fa a l'imaginari, al desenvolupament de la imaginació poètica.

Com sabem, per raons prou conegudes, les dificultats per difondre, divulgar i donar a conèixer la literatura catalana entre el gran públic són nombroses, és per això que, malgrat tot, tot esforç per dignificar, prestigiar i donar valor a la literatura catalana és més que necessari en el temps d'Internet, en la nostra societat postindustrial dominada bàsicament per la cultura audiovisual i la indústria cultural anglosaxona.

Per bé que Palau i Fabre va trigar a rebre el reconeixement dins la pròpia cultura catalana, no hi ha dubte que al llarg de les últimes dècades la seva obra ha obtingut una acollida i un prestigi cada vegada més gran entre els estudiosos i les noves generacions de lectors i creadors.

Un dels fets destacats que es van remarcar al *Simposi Internacional Josep Palau i Fabre. L'Alquimista*, que tingué lloc a l'Institut Francès de Barcelona (9-11-17), i a l'Institut d'Estudis Catalans a Barcelona i a la Fundació Palau, de Caldes d'Estrac (2 i 3-3-18), és que encara que una part de l'obra més important de Palau i Fabre està escrita i publicada als anys 40 i 50 del segle xx, com és el cas de *Poemes de l'Alquimista* (1952), l'obra dramàtica *Mots de ritual per a Electra* (1955) o el cicle dedicat a *Don Joan* (1952-1957), no va ser fins a finals dels 70 i 80 que la seva obra va començar a ser revisada, publicada i celebrada per les noves generacions. La seva obra tardana, com és la narrativa, no rebrà el reconeixement que mereix fins a la publicació del volum *Contes de capçalera* (1995). Si hem de concretar un moment en què Palau i Fabre esdevé ja un autor consagrat pel cànon potser seria amb la concessió del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, el 1999, i amb la celebració de l'exposició *Josep Palau i Fabre. L'Alquimista*, comissariada per Julià Guillamon, a l'Arts Santa Mònica, l'any 2000.

Sens dubte, la inauguració de la Fundació Palau, a Caldes d'Estrac, el 2003, on el poeta va poder fer realitat el desig de preservar tot el seu arxiu documental i la seva col·lecció d'art, juntament amb la del seu pare Josep Palau i Oller, marca un abans i un després en la presència i la visibilitat de Palau i Fabre com un dels grans autors de la cultura catalana de la segona meitat del segle xx. La publicació dels dos

amplis volums de l'*Obra literària completa*, a Galàxia Gutenberg/Cercle de Lectors, el 2005, acaba de fixar l'obra que l'autor considerava part fonamental de la seva producció literària. Per bé que deixava al marge, per exemple, una part molt important de l'obra sobre Picasso, les traduccions o nombrosos textos inèdits escrits en català o francès.

Així, doncs, nou anys després de la mort del poeta, els objectius de l'Any Palau i Fabre se centraven a continuar aquest procés de reconeixement, a intensificar la divulgació, revisió i estudi de la seva obra, a fer-la encara més present en tot el territori català, a internacionalitzar-la, en el possible, i a consolidar la Fundació Palau com a epicentre cultural i centre irradiador del seu llegat.

Tot i que les dates formals de l'Any Palau i Fabre van anar del 21 d'abril del 2017, dia de la commemoració del centenari del seu naixement, fins al 21 d'abril del 2018, ja abans van realitzar-se alguns actes significatius, com l'homenatge que va tenir lloc a La Seca Espai Brossa (28-2-18). I els actes més importants celebrats a París (la presència de Palau i Fabre amb un espai propi a la mostra *Picasso. Chefs d'oeuvre*, al Museu Picasso de París; la presentació de l'exposició *Palau regarde Picasso* al Centre d'Estudis Catalans de París, i el *Colloque International Josep Palau i Fabre, confluences poétiques et artistiques* a la Sorbonne Université van desenvolupar-se a partir del setembre del 2018.

L'Any Palau i Fabre que va ser una iniciativa de la Fundació Palau i del Departament de Cultura de la Generalitat, mitjançant la Institució de les Lletres Catalanes, no haguera estat possible sense la col·laboració de nombroses institucions públiques i privades. Justament és gràcies a la implicació d'innombrables institucions que va tenir una àmplia incidència cultural i social. Sense el suport de la Diputació de Barcelona, la Diputació de Girona, l'Ajuntament de Barcelona, l'Ajuntament de Caldes d'Estrac, el Museu Picasso de Barcelona o la Fundació Banc de Sabadell, entre moltes d'altres institucions públiques o privades, no haguera estat possible la producció de les exposicions programades o l'extensió dels actes per tot el territori.

D'altra banda, sense la implicació de molts creadors de diferents disciplines, la literatura, les arts visuals i audiovisuals, les arts escèniques, entre d'altres, no haguera tingut el ressò, la qualitat i la difusió que va tenir. En aquest sentit, cal destacar la generositat de l'artista Miquel Barceló que va fer i cedir un dibuix per a crear el logotip de la celebració i va protagonitzar l'exposició *Pregon desig. Miquel Barceló a Josep Palau i Fabre*, que es va poder contemplar a la Fundació Palau (17-2-18 al 9-9-18).

Per tal de poder donar una visió completa i complexa de l'obra del poeta, l'Any Palau i Fabre es va desplegar en cinc àmbits temàtics: Els llocs; L'Alquimista; Palau i Picasso; El teatre i El llegat.

Han estat innombrables les conferències, lectures, festivals de poesia, concerts, espectacles, activitats diverses a centres culturals, escoles i biblioteques, que s'han dedicat a l'obra de Palau i Fabre. Entre les noves aportacions bibliogràfiques podríem esmentar *L'Àlbum Josep Palau i Fabre*, a cura d'Helena Pol (PEN

Català i Fundació Palau, 2017); l'estudi i recull d'articles d'Oriol Pi de Cabanyes, *Foc secret de Josep Palau i Fabre* (Curbet edicions, 2018) o el llibre il·lustrat *Palau i Fabre i Barcelona*, a cura de Julià Guillamon (Galàxia Gutenberg i Ajuntament de Barcelona, 2018).

Entre les exposicions cal destacar *Jo soc el meu propi experiment. Tretze lectures dels Poemes de l'Alquimista de Josep Palau i Fabre*, comissariada per Julià Guillamon, que s'ha pogut visitar a la Fundació Palau, a Caldes d'Estrac; al Palau Robert de Barcelona, i a l'Espai Santa Caterina de Girona. Així com la mostra *Palau mira Picasso*, comissariada per Víctor Fernández, que al llarg del 2017 i del 2018, s'ha pogut veure a la Casa Natal de Picasso de Màlaga; a la Fundació Palau, a Caldes d'Estrac; a Can Serra, seu de la Diputació de Barcelona; al Centre Cultural Blanquerna de Madrid; al Museu de Mataró, i al Centre d'Estudis Catalans de París.

Ben segur, així com la seva poesia, el seu assaig i la seva narrativa han obtingut una merescuda recepció, cada vegada més gran entre nosaltres, convindrà insistir en l'interès de la seva obra dramàtica per tal que Palau i Fabre arribi també als teatres i la seva obra escènica pugui ser presentada i representada com cal. Un altre repte de futur serà aconseguir que l'obra de L'Alquimista es tradueixi encara més a altres llengües importants i sigui més reconeguda internacionalment. La pròxima publicació de la gran biografia de Palau i Fabre que està preparant Julià Guillamon serà un bon moment per tornar a reviuire i reivindicar l'aventura vital i intel·lectual d'un dels nostres grans escriptors.